Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi
Sayı 15 (2011-1), 111-131

PLANLI DÖNEMDE YÜKSEKÖĞRETİMDEKİ GELİŞMELER

Vural HOŞGÖRÜR(*), Tuğba HOŞGÖRÜR(**)

ÖZET

Türkiye'de 1961 Anayasası ile kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla, ülkenin ekonomik, sosyal, eğitimsel ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde gerçekleştirilebilmesi için Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. 1963 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planları uygulanmaya başlanmıştır. Kalkınma planlarında diğer özelliklerin yanı sıra, eğitimde izlenecek temel politikalar, ilkeler ve gerçekleştirilecek hedefler de yer almıştır. Bu çalışmada; planlı kalkınma dönemleri itibariyle yükseköğretimde sağlanan değişme, gelişme ve gerçekleşmeler ortaya koyulmaya ve buna ilişkin değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Plan, Kalkınma Planı, Yükseköğretim.*

ABSTRACT

State Planning Organization was founded with 1961 law in Turkey in order to use the resources productively, to accelerate the development; and to enable the economic, social, educational and cultural planning services in a unified way. The five-year development plans have been implemented since 1963. In addition to other points, the main politics, principles and targets to be pursued in education have been included in development plans. This study aims to offer the analysis and evaluation of the changes, improvements and achieved goals in higher education system in planned development periods.

Key words: *Plan, Development Plan, Higher Education.*

(*) *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Böl. Öğretim Üyesi. v.hosgorur@gazi.edu.tr*

(**) *Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Böl. Öğretim Üyesi. t.hosgorur@mu.edu.tr*

GİRİŞ

Eğitim, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla, iktisadi kalkınma sürecinin en önemli kaynaklarındandır. Toplumun refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir rol oynar. Diğer bir taraftan eğitim, ekonomik anlamda büyüme, rekabet gücü, verimlilik artışı ve gelir dağılımında adalet sağlar. Eğitimin bu işlevleri, ilk ve ortaöğretim kurumlarına görece olarak bireylerin meslek sahibi olmalarında etkili yükseköğretim kurumlarının bireye ve topluma katkısını ön plana çıkarır (Özsoy, 2007:279).

Türk yükseköğretiminde batılı anlamdaki ilk yükseköğretim kurumu 1773'te kurulan "Mühendishane-i Berri-i Hümayun" dur (Başgöz, 1995:181-190). Yükseköğretim vermek amacı ile 1863 tarihinde açılan Darülfünun ise 31.Temmuz. 1933 tarihinde kapatılmış ve yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Berr-i Hümayun'un da İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştürülmesi ile birlikte (1944) Cumhuriyetin hedefi olan çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, Türk toplumunu layık olduğu yere taşımak için bilim kuruluşlarının sayısını artırmak görüşü ağırlık kazanmıştır. 1946 yılında, Üniversiteler Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna dayalı olarak Anadolu'nun çeşitli yerlerinde üniversite ve yükseköğretim kurumları açılmış, ancak açılan bu üniversite ve yükseköğretim kurumları kendilerinden beklenilen performansı göstermekte yetersiz kalmışlardır (Korkut, 2002: 58-67).

1963 yılında planlı kalkınma dönemine geçilmesiyle birlikte, yükseköğretim kurumları da bu çerçeve içinde ülke gereksinimlerini karşılayacak bir yapılanma içine sokulmaya çabalanmıştır. Plân dönemi öncesinde mevcut yükseköğretim kurumlarının genel olarak ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı yeterli derecede destekleyemediği; belli teknolojileri uygulayacak ve uzun dönemde teknoloji üretecek yeterli sayıda teknik işgücünü yetiştirecek yapıdan uzak bulunduğu; öğrencilerin genellikle genel eğitim dallarına yoğunlaştığı, mesleki ve teknik yükseköğretimde ise eğitimin kavramsal düzeyde kaldığı söylenebilir (Kalkınma Planları 1-9).

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Devletinde 30.Eylül.1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasının ardından 1963 yılından itibaren fiilen uygulanmaya başlanılan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında yükseköğretimde sağlanan gelişmeler ortaya konulmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 - 1967)

Eğitim sisteminde reform konusunda mevcut yapıdan hareket edilen bu plan döneminde;

- Genel yükseköğretimde verimin çok düşük olmasına sebep olan belirli unsurların hızla giderilmesi,
- Yükseköğrenimde öğretim süresi ve tesisler ile, öğretim üyelerinden geniş ölçüde yararlanma konuları üzerinde durulması,

- Öğretim üyesi yetiştirilmesi konusunun sürat ve önemle ele alınması,
- Yükseköğrenimde, araştırma faaliyetlerine de öncelik verilmesi

hedeflenmiştir.

Plan dönemi sonunda;

Birinci kalkınma planında eğitimin sosyal işlevinden vazgeçilmiş ve eğitimin ekonomik işlevi ön plana konulmuştur (DPT, 1966:6-7). Özel öğretim kurumlarının düşük nitelikte hizmet sağlamaları, özellikle yükseköğretim kademesinde insan kaynakları politikasını bozucu ve sonucunda istihdam sorunları yaratacak bir sorun haline gelmiştir.

Yükseköğretimde öğretim üyesi sorunu yeni üniversite veya yüksek okul açılmasını sınırlamıştır. Öğrenci-öğretim elemanı oranında denge sağlanamamıştır. Yükseköğretim kurumlarına öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla doktora için yurt dışına burslu 3 000 öğrenci gönderilmesi hedef alınmışken 1966 sonunda bu sayı ancak 500'e yaklaşabilmiştir. Genel yükseköğretimde 1960 da 50 olan öğrenci-öğretim elemanı oranı 1963 de 90' a çıkmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 - 1972)

Planlamayı niceliksel planlama seklinde ele alan ve böylece eğitim planlaması, "eğitim kademeleri için kapasite genişletme" ve "maliyet hesapları" yapar duruma gelinen bu plan döneminde;

- 1968-1972 döneminde gereken kapasite artışının üniversitelerin genişletilmesi ve özellikle yüksek okullarda yaratılacak ek kapasite ile sağlanması,
- Yüksekokulların niteliğinin artırılması için Üniversitelere bağlı yüksekokullar kurulmasının tercih edilmesi,
- Üniversite açma konusunun ayrı bir proje olarak ele alınıp, üzerinde çalışılması,
- Yükseköğrenime öğretim üyesi yetiştirmek üzere yabancı ülkelere doktora öğrencisi gönderme çabalarına devam edilmesi,
- Yükseköğretimin öğretim üyesi sorununun çözülmesi için araştırma görevliliği ve öğretim üyeliğinin çekici duruma getirileceği ve doktora yapmış araştırma görevlilerinden öğretimde doğrudan yararlanılma yoluna gidilmesi,
- Büyük merkezler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak amacı ile bu merkezlerdeki üniversitelerin öğretim üyelerinin taşradaki üniversitelerde belirli süre çalışmaları şartından yararlanılması,

- Hızla gelişmesi gereken üniversitelere gerekli esnekliğin sağlanması,
- Üniversiteler arası işbirliğinin sağlanması ve ilgili çalışmaları yapmak üzere üniversiteler arası bir kuruluş kurulmasının teşvik edilmesi,
- Yüksekokul mezunlarının, alanlarında istihdam edilmeleri amacı ile takiplerinin sağlanması,
- Üniversitelerin eğitim ve araştırma güçlerini artırmak için kaynak sağlanması,
- Lise ve lise seviyesindeki teknik ve meslek okullarından gelen ve gördüğü eğitim, yükseköğretim için yeterli olmayan öğrencileri yetiştirmek için üniversitelere bağlı hazırlık sınıfları kurulması,
- Üniversitelerin lisansüstü öğretim programları açmaları, özel programlarla öğretim üyesi yetiştirilmesi, üniversite dışında doktora programları, yoğun lisan eğitimi programları ve yayın çalışmalarının teşvik edilmesi,
- Öğretim üyelerinin insan gücü açığı büyük fakat az talep olan dallarda yetiştirilmesi için özel programlar uygulanması

hedeflenmiştir.

Plan dönemi sonunda;

Ortaöğretimdeki olumsuz gelişmelere bağlı olarak, yükseköğretim kurumları plan hedeflerine ve insan kaynağı gereksinimlerine uymayan bir biçimde gelişmiştir. Kamu yükseköğretim kurumlarında kapasite artışı plan hedefi gerisinde kalmıştır. Özel yüksek okulların bulunduğu öğretim alanlarında ise plan hedefleri aşılmıştır. İkinci plan döneminde özel yüksekokulların sayısı 40' ı, bu okullardaki öğrenci sayısı yükseköğretimdeki öğrenci sayısının % 30' unu bulmuştur. Yükseköğretimde % 6,8 olan okullaşma oranına, özel okullar ile birlikte ulaşılmış; öğrenci sayısı 1960'ta 63 binden 1970'te 172 bine çıkmıştır.

Yükseköğretimde çağ nüfusunun 1960 yılında % 3,3'ü kapsanırken planlı dönemin son yılında bu oran %6,8'e ulaşabilmiştir. Yükseköğretim sistemi teknoloji uygulayacak ve teknoloji üretecek elemanları yetiştirecek biçimde geliştirilmemiştir. Yükseköğretim, kalkınmanın gerektirdiği elemanları yetiştirecek eğitim kurumları, eğitim programları, değişen gereksinimlere zamanında yanıt vermeyi sağlayacak eğitim yöntemleri ile donatılamamış, süreklilik sağlanamamış ve yetişkinler için bir yaygın eğitime yer verilmemiştir. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin artırılmasındaki gerçekleşmeler, hedefi sağlayacak düzeye ulaşamamıştır. 1971 -1972 yılı için yükseköğretimde, genel yükseköğretim dışında, yeni kayıt hedefi 33. 100'dür. Gerçekleşme genel yükseköğretim dâhil olarak 31.566 olmuştur.

Tablo 1: Yükseköğretimde Gelişmeler

Yıllar	Yaş Grubu	Çağ Nüfusu	Öğrenci Say. (Bin)	Yüzde (%)
1960 - 61	18 - 22	1.931,5	63.0	3.3
1965 - 66	18 - 22	2.009,1	97.6	4.9
1970 - 71	18 - 22	2.499,6	172.0	6.8

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilâtı

Öğretim üyesi sağlanmasındaki güçlükler, mevzuat ve kadro yetersizlikleri nedeniyle bu dönemde de devam etmiştir. Sorunların çözümünde yardımcı olabileceği düşünülen üniversiteler yasası çıkartılamamıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

İnsan gücü planlaması modeline, oradan da ekonomik modele dayalı bağımlı bir yan model olarak geliştirilen bu plan döneminde;

- Yükseköğretimin bir kanadıyla üst seviyeli uygulayıcı insan gücünü, diğer kanadıyla bilimsel araştırma alanları için araştırıcı, yüksek öğrenim için eğitici, üretim ve hizmet süreci için yüksek sevk ve idareci yetiştiren bir eğitim kademesi olarak ve kalkınmanın çeşitli aşamalarındaki gereksinimlere hızlı yanıt verebilecek şekilde düzenlenmesi,
- Eğitim sisteminin ilk kademelerinden itibaren uygulanacak olan iki kanaldan uygulayıcı ve tasarımcı (Bilgi üretici – araştırıcı) yetiştirme ilkesi yükseköğretimde de l - 2 yıllık eğitim ve 4 yıllık yükseköğretim kademeleriyle uygulayıcı; lisansüstü eğitimle de tasarımcı yetiştirme biçiminde sürdürülmesi,
- Eğitim sisteminin tümüne getirilen yeniliklerin yükseköğretim kademesine de tutarlı bir biçimde yansıyabilmesi için, ülke çapında bir yükseköğretim politikası uygulanacağı, bunun için de yükseköğretim kademesinde süratle örgütsel düzenleme sağlanması,
- Yükseköğretimin uzun dönem sonunda erişilecek ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın gerektirdiği yüksek nitelikteki elemanları yetiştirecek biçimde yönlendirilmesi,
- Yükseköğretimde günümüze kadar süregelen öğretim biçiminde köklü bir değişime gidilmesi ve eğitimle iş hayatı arasında çok sıkı bir ilişki kurulması,
- Yükseköğretimde, bir yanda teknoloji üreten ve uygulayan, diğer yanda genel ve meslekî teknik konu ayrımında insan gücü gereklerinin verdiği dağılımı izleyerek 1995 de çağ nüfusunun % 15' ini kapsanmasının hedef alınacağı,

- 1977 yılı sonu itibariyle yükseköğretimde % 9 okullaşma oranına ulaşılması,
- Yükseköğretimde özellikle bazı dallarda gereğinden fazla olan öğrenci-öğretim elemanı oranlarını düşürmek ve yeni yükseköğretim kurumlarına öğretim üyesi sağlamak üzere yurt dışına doktora yapmak için öğrenci gönderilmesine devam edilmesi, ancak, asıl ağırlığın yurt içi lisansüstü eğitime verilmesi,

Tablo 2: Yükseköğretimde Gelişmeler

Ders Yılı	Toplam Öğrenci (Bin)	Okul Çağı Nüfusu (19-22 yaş)	Okullaşma oranı (%)
1973 – 74	206.0	2.935.0	7.1
1974 – 75	232.0	3.053.4	7.6
1975 – 76	252.0	3.149.0	8.0
1976 – 77	275.0	3.231.4	8.5
1977 - 78	298.0	3.306.3	9.0

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

- Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla ilgili olarak yükseköğretimde öğrencilere kredi, burs ve yurt sağlanması çabalarının geliştirmesi, yükseköğretim öğrencileri için sosyal ve sağlık hizmetleri sağlanması,
- Kalkınmanın çeşitli aşamalarındaki farklı teknolojik düzeylere göre esnek ve gereksinimlere göre değişebilir türde yükseköğretim sistemine gidilmesi

hedeflenmiştir.

Plân dönemi sonunda;

Bu dönem ilk iki planda öngörülen insan gücü modelinin değil, sosyal talep modelinin gerçekleştiği bir plan olmuştur. %9,0 olarak hedeflenen okullaşma oranı %10,5 olarak gerçekleşmiştir. Öğretim üyesi sayısında artışla beraber öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının 1968'de 12,1 iken 1977'de 10,8 olarak gerçekleşmiş; ancak öğretim üyesi açığı hala ciddiyetini korumuştur. Ek kapasite sağlanamaması nedeniyle yükseköğretime olan yoğun talep karşılanamamıştır. Eğitim Enstitüleri hariç tutulduğunda üniversiteye başvuranlar arasında yerleştirme oranının 1974'de % 25,7, 1975'de 20,8, 1976'da % 18,4, 1977'de 10,2 olarak gerçekleşmiş, gerekli ön hazırlıklar yapılmadan açılan ön lisans ve Yay Kur uygulamaları yeni ve önemli bir takım sorunlara yol açmaktan başka bir işe yaramamıştır. Fırsat eşitliği ve insan gücü gereksinimlerini karşılama açısından önemli bir başarı sağlanamamıştır.

Yükseköğretim kurumları sosyal, ekonomik ve kültürel amaçlara ve işlevlerine uygun bir yapı ve içerik düzeyine kavuşturulamamış, farklı kurumlar arasında birlik, bütünlük ve eşdeğerlik sağlanamamış, nitelik problemleri devam etmiştir. Yükseköğretime geçişte paralı eğitim görme, kurslara katılma, baba mesleği ve ailenin ekonomik gücü başarı üzerinde etkili olmuştur. Yükseköğrenim sınavlarına girebilme umudu bir çiftçi çocuğu için l iken, işçi çocuğu için 2,8, esnaf sanatkâr çocukları için 4,7, serbest meslekle uğraşanların çocukları için 6,9, memur çocukları için 8,4, tüccar çocukları için 9,9 ve sanayici çocukları için 34,3'tür (DPT,1976).

Yükseköğrenim kurumlarının plan hedefleri üzerinde bir gelişme ve yaygınlaşma göstermesi sonucu yüksek nitelikli insan gücü sayılarında artışlar olmuştur. Ancak, bu artışlar üçüncü planın insan gücü gereksinimleri ile tutarlılık göstermemektedir. Yükseköğrenim görmüş insan gücü fazlası üretimde teknisyen yerine kullanılmış, bu uygulama bir yandan üretim maliyetini artırırken, öte yandan ulusal düzeyde kaynak savurganlığına yol açmıştır. Yükseköğretimde de aynı yetersizlik süregelmiş, ekonomik ve toplumsal gereksinmelere uygun elemanlar yerine aynı türde elemanlar yetiştirilmiştir. Yükseköğretim kurumlarının sağladığı eğitim olanakları sayısal yetersizliğin yanı sıra, ülkenin insan gücü gereksinimleri açısından tutarsız, kurumlar arası dağılım açısından dengesiz bir görünüm içinde olmuştur. Yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve standartların bulunmayışı, yeni kurum ve dalların ortaya çıkmasıyla hızlı bir biçimde genişleyen yükseköğretimin giderek daha karmaşıklaşmasına neden olmuştur. Yükseköğrenime olan talep üçüncü plan döneminde artan bir hızla baskısını artırmıştır.

Plan hedeflerini ve eğitim standartlarını düşünmeksizin yalnızca yükseköğretime olan talebin baskısını hafifletmek amacıyla, gerekli ön hazırlıklar tamamlanmadan ve koşullara uygunluğu sağlanmadan girişilen ön lisans ve açık yükseköğretim uygulamaları yeni ve önemli boyutlara ulaşan sorunlar yaratmaktan öte bir sonuç verememiştir. Yükseköğretimde toplam öğrenci sayısı ikinci plan döneminde 39.492 artış, üçüncü plan döneminde ise 61.240 artış göstermiştir. Ancak, yüksekokullardaki öğrenci sayısı, üniversitelerde olduğundan daha hızlı yükselmiştir; ikinci plan dönemi başı ile üçüncü plan dönemi sonu arasında üniversitelerde öğrenci sayısı % 62.8 artarken aynı dönemde yüksekokullardaki öğrenci sayısı % 249,1 artış göstermiştir. Yüksekokullarda görülen artışın önemli bir bölümü 1976 - 77 ve 1977 - 78 yıllarında özellikle Eğitim Enstitülerince gerçekleştirilmiştir. 1977–78 öğretim yılında yükseköğretime yapılan kayıtların % 59,9'u, iki ve üç yıllık Eğitim Enstitülerine olmuştur.

Tablo 3: Yükseköğretimde Öğrenci Sayısında Gelişme

Kurumlar	1968 - 1969	1972 - 1973	1973 - 1974	1977 - 1978
Üniversite	70.405	75.118	78.377	114.641
Yük. Ok ve Akademiler	66.634	98.413	107.622	232.598
Toplam	137.039	173.531	185.999	347.239

Kaynak: DPT.

Yükseköğretimde 1977-78 öğretim yılında okullaşma oranı % 10,1 olarak gerçekleşmiş ve üçüncü plan hedefi aşılmıştır. Yükseköğretimde öğretmen sayısında belirli bir artış olmakla beraber, öğrenci sayılarındaki artışla birlikte değerlendirildiğinde bu gelişmenin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Üniversitelerde 1968-1969'da 12,1 ve 1976-1977'de 10,3 olan öğrenci-öğretmen oranında az da olsa bir iyileşme gözlenmektedir. Yüksekokullarda ise, öğrenci-öğretmen oranında olumsuz bir gelişme ile; 1968 - 69'da 16,4 olan oran 1976 - 77'de 22,3 olmuştur. Diğer yandan, yeni açılan fakülte, akademi ve yüksekokullarda öğretim üyesi açığı sorunu ciddi boyutlara ulaşmıştır. Yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve standartların bulunmayışı, yeni kurum ve dalların ortaya çıkmasıyla hızlı bir biçimde genişleyen yükseköğretimin giderek daha karmaşıklaşmasına neden olmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Üretim- istihdam-insan gücü ilişkisinin öne çıktığı, ana hedefi demokratik ve dengeli bir toplum yapısı olan (Hesapcıoğlu, 2001:200) bu plan döneminde;

- Üniversite ve yüksekokullardan oluşacak yükseköğretimin tüm nitelikleriyle bir bütünlük içinde düzenlenmesinin temel ilke olarak ele alınması,
- Yükseköğretim kurumlarının işlevleri açısından ikilemlerinin giderileceği ve kaynak israfını önleyecek biçimde, bütünlük ilkesi ve üniversite düzeyinde bölüm sistemine dayalı olarak kuramsal niteliklerine göre yeniden düzenlenmesi,
- Yükseköğretimde kurulmasına başlanmış kurumlar yeterli öğretim koşullarına kavuşturulmadan ve öğretim elemanları sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumlarının açılmaması,
- Yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve standartların geliştirilmesini ve eşgüdümü sağlamak üzere Üniversitelerarası Kurul bünyesinde yeterli yetkilerle donatılmış bir örgüt oluşturulması,

- Yükseköğretimde kapasite artırılması için her kuruluşta kapasite kullanım araştırması yapılarak mevcut kapasitenin rasyonel kullanımının sağlanması,
- Yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi yetiştirilmesi konusuna ağırlık vererek özellikle yurt içinde doktora programlarının düzenlenmesine ilişkin etkili bir sistem geliştirilmesine yönelik gerekli önlemlerin alınması, (DPT 4.BYKP. s.459)
- Öğretim üyelerinden daha çok yararlanılmasını sağlamak üzere, doktoralı araştırma görevlilerinden öğretim üyesi olarak yararlanılması, tam gün çalışma koşullarının uygulanması ve yeni yükseköğretim kurumlarının gereksinimine dönük bir rotasyon sisteminin düzenlenmesi için gerekli önlemlerin alınması

hedeflenmiştir.

Plân dönemi sonunda;

Eğitim sektöründe kullanılan kaynaklar oranında sayı ve nitelik gelişmesi sağlanamadığı; üniversitede açık öğretim uygulamasına geçildiği, ancak yükseköğretime yoğun talebin devam ettiği; yükseköğretimin insan gücü gereksinimleri ve istihdam imkânları doğrultusunda düzenlenemediği; yükseköğretimde fırsat eşitliğinin sağlanamadığı; başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için cazip şartların hazırlanamadığı; yükseköğretimin uzun vadeli plânlamasının yapılamadığı; araştırma çalışmalarında yeterli düzeye gelinemediği; öğrenci kontenjanı artışlarının öğretim elemanı-öğrenci oranını ve dolayısı ile eğitimin niteliğini olumsuz olarak etkilemesini önleyici tedbirlere gereksinimin devam ettiği görülmektedir. (DPT 4. BYKP. s.295) Bu plan döneminde de yetersizliklere rağmen, yeni üniversitelerin açılmasına devam edilmiştir. Üniversite, akademi, MEB'e bağlı yükseköğretim kurumları arasındaki statü farklılıkları ve diğer sorunları çözmek amacı ile bu kurumlar 2547 sayılı kanun kapsamına alınmışlardır. %12 olarak planlanan okullaşma hedefine ulaşılamamıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Eğitim modeli insan gücü hedeflerini karşılamak üzere şekillenen, toplumun ve eğitimin genel amaçlarına yanıt vermek üzere hazırlanan bu plan döneminde;

- Üniversitelerin bilimsel araştırmalarla ve iş hayatı ile yakın ilişkiler içerisinde, bilgi üretme ve bilimsel bulguları toplumun sosyal ve ekonomik geleceğinin meydana getirilmesinde başarıyla kullanacak olan toplum liderlerini yetiştirme gibi çalışmalarına eşit şekilde ağırlık verilmesi,

- Yükseköğretimdeki mevcut kapasitenin, kalkınmanın insan gücü gereksinimleri ve istihdam imkânları doğrultusunda düzenlenmesi ve kullanılmasına, yükseköğretime geçişte fırsat eşitliğinin sağlanmasına itina gösterilmesi,
- Başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi, Yükseköğretim kurumları arasında bilimsel rekabeti sağlayacak ve hızlandıracak olan tedbirlerin alınması,
- Beşinci Plân Dönemi sonunda yükseköğretimde % 12'lik okullaşma oranına erişilmesi,

Tablo 4: Yükseköğretimde Sayısal Hedefler

Ders Yılı	Çağ Nüfusu (18-21 yaş) (1)	Okullaşma Oranı (%)	Topl. Öğren. Sayısı (Bin)	Topl. Öğr. Elemanı sayısı (Bin) (2)
1985 – 86	4.151	9.5	394	28.1
1986 – 87	4.242	10.0	425	32.7
1987 – 88	4.319	11.0	475	39.5
1988 - 89	4.380	12.0	526	45.0

Kaynak: DPT 1-Açık öğretim dahil. 2- Uzman, Araştırma Görevlisi, Öğretim Görevlisi, Okutman, Yardımcı Doçent, Doçent, Profesör.

- Meslek yüksekokullarında yaygın eğitim yolu ile bu plan dönemi içinde 20.000'i teknik dallarda olmak üzere, en az 100.000 kişiye meslek kazandırıcı nitelikte, eğitim imkânı sağlanması,
- Yetersiz imkanlarla veya gereksinim bulunmayan alanlarda yeni okullar açılmaması ve kontenjan artırımına gidilmemesi, mevcut okulların eksikliklerinin giderilmesi,
- Yükseköğretimdeki akademik eleman sayısının plan dönemi sonunda 45 bine çıkarılması, bu hedefe ulaşabilmek için; 1416 ve 4489 sayılı kanunlardan faydalanılarak, öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla, bir yandan yurt dışı doktora burslarının yeterli sayı ve duruma ulaştırılması, öte yandan gelişmiş üniversitelere bağlı enstitülerdeki uzmanlık ve doktora programlarıyla eleman yetiştirilmesine hız verilmesi,
- Yükseköğretimdeki boş öğretim üyesi kadrolarının doldurulması için gerekli teşviklerle desteklenmiş tedbirler alınması, Belirli alanlarda, yabancı dilde öğretim yapılmasının teşvik edilmesi,
- Üniversiteler için ayrı ayrı gelişme planları yapılması ve yatırımların buna göre yönlendirilmesinin, bu plan döneminde yükseköğretim politikasının temelini oluşturması hedeflenmiştir.

Plân dönemi sonunda;

Öğrenci, öğretim elemanı, mekan ve finansman gereksinimini belirlemek üzere Yükseköğretim Gelişme Ana Plânı Özel İhtisas Komisyonunun kurulmuştur. Üniversiteye giriş sisteminde yapılan değişiklikle orta öğretim mezunu gençlerin ilgi duydukları alanlarda eğitim görmeleri sağlanmıştır. Meslek lisesi mezunlarının kendi dallarında yükseköğretime devam etmeleri sağlanmıştır. Öğretim üyesi yetiştirmek üzere yurt dışına öğrenci gönderilmesine devam edilmiştir. Akademik elemanların ücret ve ek ders ödemelerinde iyileşmeler sağlanmıştır. Özellikle araştırma görevliliğinin cazip hale getirilmesi amacıyla, üniversite ödenekleri % 90'a yükseltilmiştir. Araştırma ve yayın ödeneklerinde artış sağlanmıştır. İlk vakıf üniversitesi 1986 yılında öğretime başlamıştır. Okullaşma oranı plan hedefini aşmıştır. Ancak, öğretim üyesi açığı ve dağılım dengesizliği devam etmektedir. Öğrencilerin orta öğretim kademesinde mesleğe yönlendirilmemesi ve meslek kazandırıcı programların etkin uygulanmaması sonucu üniversite önünde yığılma artarak devam etmiştir. Yükseköğretime girişteki fırsat eşitsizlikleri eğitimin ticari bir meta olmasını kolaylaştırmıştır. 4.BYKP'nı politikaları ile önlenmesi amaçlanan bu durum devam etmiş ve engellenememiştir (Baloğlu, 1990. s.123). "Yükseköğretim Gelişme Ana Plânı" çalışmaları tamamlanmadan üniversite sayısı 28'e çıkartılmıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 - 1994)

Eğitimin kalitesinin her kademede yükseltilmesi, eğitim programlarında kalkınmanın ve teknolojik ilerlemenin gerektirdiği biçimde düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve insan gücü planlamasının esas alınması amaç ve politika olarak benimsenen bu plan döneminde;

- Yükseköğretimde kapasite artırımı yapılırken, insan gücü gereksinimlerinin yanında sosyal talebin de dikkate alınması, yeni yükseköğretim kurumları açma konusunun hazırlanacak bir yükseköğretim master planı çerçevesinde değerlendirilmesi (DPT. 6.BYKP.)
- Öğretim üyesi yetiştirilmesinin özel bir proje olarak ele alınması ve gelişmiş üniversitelerin çeşitli alanlarda ihtisas merkezleri haline getirilerek diğer üniversitelere de bu konuda hizmet verilmesi,
- Yükseköğretim Kurulu'nun ve üniversitelerin teşkilat, yapılanma, planlama ve eşgüdüm faaliyetlerinin etkin olarak yürütülmesine uygun hale getirilmesi,
- Yükseköğretimin finansman yapısının geliştirilerek bütçe dışı kaynaklardan da destek sağlanması ve döner sermayenin bir kaynak olarak kullanımının etkinleştirilmesi,

- Üniversite-sanayi işbirliğini kuracak hukuki, ekonomik ve yapısal düzenlemeler geliştirilmesi, Üniversiteler bünyesinde girişimcilik becerisini artırmak üzere uygulamalı eğitim programları düzenlenmesi, lisansüstü tez konularının öncelikle sanayinin gereksinimlerine yönelik olarak hazırlanmasının özendirilmesi,

hedeflenmiştir.

Tablo 5: Yükseköğretimde Sayısal Gelişmeler

	1989 - 1990	1994 - 1995
Öğretim Kademeleri	**Öğr. Say (Bin) Oranı (%)**	**Öğr.Say (Bin) Oranı(%)**
Yükseköğretim	645 14.5	1339 26.7
Örgün Eğitim	416 9.4	628 12.5
Açık Öğretim	229 5.2	711 14.2

Kaynak: YÖK, DİE, DPT

Plan dönemi sonunda;

Yükseköğretimdeki yetersizlikler devam etmiştir. Öğrenim durumları itibariyle; nüfusun % 3'ü yüksekokul mezunudur. Yükseköğretimde açık öğretimin payı % 53 seviyesindedir. Bu durum gerek ortaöğretimde, gerekse yükseköğretimde sağlıksız gelişmenin işareti olarak görülmektedir. Eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunlar önemini korumaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın merkeziyetçi yapısı, alt birimler ve taşra teşkilatlarının hareket imkanlarının sınırlı olmasına ve karar alma sürecinin yavaş işlemesine yol açmıştır. Eğitimde yönlendirme sisteminin yeterli olmaması, bazı mesleki ve teknik liselerin kapasitelerinin sınırlı olması ve yükseköğretime olan aşırı talep, öğrencilerin genel liselere yönelmelerine ve üniversite önünde yığılmalara neden olmaya devam etmiştir. Altyapısı yeterince oluşturulmadan çok sayıda yeni yükseköğretim kurumunun açılması eğitim-öğretimin kalitesini olumsuz etkilemiş, öğretmen ve öğretim üyesi gereksiniminin karşılanmasında güçlüklere yol açmıştır. Öğretmen ve öğretim üyelerinin eğitim kurumlarına dağılımında dengesizlikler bulunmaktadır. Okur-yazar erkek nüfus içerisinde yükseköğretim mezunu olanların oranı % 4,7 iken, bu oranlar okur-yazar kadın nüfus içerisinde % 2,6'dır. 1990 yılı itibariyle okullaşma oranı yükseköğretimde % 12,5 düzeyinde kalmıştır. (DİE, 1990 Nüfus Sayımı). Üniversitelerdeki kapasite yetersizliği ve üniversite kapısındaki yığılmalar bu dönemde de devam etmiştir.

Herkese eğitim ve öğretim imkânı sunulabilecek ortamı yaratıcı, her eğitim kademesinde ve özellikle yükseköğrenime girişteki yığılmaları önleyici, fırsat eşitliğini olumsuz şekilde etkileyen sistem dışı özel kurslara duyulan gereksinimi ortadan kaldırıcı, yeni düzenlemelere gereksinim bu plan

döneminde de aynı şekilde devam etmiştir. Plan dönemi sonunda yükseköğretimdeki okullaşma oranı açık öğretim dâhil olmak üzere % 15,0 olarak hedeflenmiş ve bu hedefe ulaşılmıştır.

Tablo 6: Yükseköğretimde Hedefler

Ders Yılı	Çağ Nüfusu (18-21 yaş) (1)	Okullaşma Hedefi (%)	Toplam Öğrenci Sayısı (Bin)
1989 – 90	4.484	12.6	569
1990 – 91	4.610	13.0	600
1991 – 92	4.736	13.5	640
1992 – 93	4.858	14.1	685
1993 - 94	4.980	15.0	747

Kaynak: DPT, YÖK 1) VI. BYKP Nüfus Tahminleri.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 - 2000)

Eğitim alanına birinci önceliği veren bu plan döneminde;

- Açık öğretimin, örgün eğitimin yanı sıra geniş kitlelerin gereksinim duydukları bilgi ve becerileri elde etmelerine imkan verecek esnek bir yapıda geliştirilmesi,
- Yükseköğretimin bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtarılması ve sistemde rekabeti geliştirici düzenlemeler yapılarak, üniversitelere bilimsel özerklik kazandırılması,
- Eğitim öğretim sistem ve programlarının, uluslararası eğitim sistem ve standartlarına uygun hale getirilmesi; bilimsel içerikli yayınların üniversitelerin kütüphanelerine kazandırılmasına önem verilmesi,
- Üniversite ve fakülte yönetimlerinin yetkilerinin artırılması, öğretim üyesi, araştırma görevlileri ve öğrencilerin yönetime katılmalarının sağlanması için düzenlemeler yapılması,
- Öğretmen ve öğretim üyelerinin sayı ve niteliklerinin artırılması, başarılı ve üstün yetenekli öğrencilerin bu alana yönlendirilmesi sağlanması; öğretim üyesi gereksiniminin giderilmesinde yurtdışı imkanlardan da yararlanılmasının sağlanılması,
- Üniversite ve fakülte yönetimlerinin yetkilerinin artırılması, öğretim üyesi, araştırma görevlileri ve öğrencilerin yönetime katılmalarının sağlanması için düzenlemeler yapılması,

- Vakıflar dışında da özel üniversite veya yüksekokul kurulmasına imkân verilmesi amacıyla 2547 sayılı Kanun'da gerekli değişiklikler yapılması, vakıf dışında özel üniversite kurulması konusunda Anayasanın 130'uncu maddesinin de değiştirilmesi, hedeflenmiştir.

Plan dönemi sonunda;

Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının payının artırılması gereği, önemini korumuştur. Altıncı plan döneminde 15 yeni vakıf üniversitesi kurulmuş; böylece, 21'i vakıf üniversitesi olmak üzere üniversite sayısı 74'e yükselmiştir.

Tablo 7: Yükseköğretimde Sayısal Gelişmeler

	1994 - 1995	**1996 - 2000**
Öğretim Kademeleri	**Öğr.Say (Bin) Oranı(%)**	**Öğr. Say (Bin)Oranı(%)**
Yükseköğretim	1339 26.7	1667 31.0
Örgün Eğitim	628 12.5	1028 19.0
Açık Öğretim	711 14.2	649 12.0

Kaynak: YÖK, DİE, DPT

Öte yandan, 1995 yılında 1.137 olan fakülte, enstitü, yüksekokul ve meslek yüksekokulu sayısı, 1999 yılında 1.492'ye yükseltilmiştir. Yükseköğretim kademesindeki öğrenci sayısı ise 1,5 milyona yaklaşmıştır. Okullaşma oranları, 1999-2000 öğretim yılında, yükseköğretimde % 18,7'si örgün öğretimde olmak üzere toplam % 27,8'e ulaşmıştır.

Fiziki altyapı ve insan gücü eksikliklerinin devam etmesi eğitimin kalitesini olumsuz etkilemeye devam etmiştir. Herkese eğitim ve öğretim olanağı sunabilecek ortamın yaratılması, yükseköğretime geçişte yığılmaların önlenmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve etkin bir yönlendirme sisteminin kurulmasına ilişkin düzenlemeler de yetersiz kalınmıştır. Mesleki teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi sebebiyle yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar devam etmiştir. Eğitim hizmeti sunan kamu / özel kurum ve kuruluşlar arasındaki eşgüdüm eksikliği devam etmektedir.

1999-2000 öğretim yılında yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı 64.169'dur. Özellikle, yeni kurulan üniversitelerin öğretim elemanı temininde yaşadığı sıkıntılar devam etmektedir. 1999- 2000 öğretim yılında, üniversite öğrencilerinin % 26'sının İstanbul, Ankara ve İzmir illerindeki üniversitelerde öğrenim görmesine rağmen, öğretim elemanlarının %50'sinin bu illerde bulunması nedeniyle, yeni kurulan üniversitelerde öğretim elemanı

başına düşen ortalama öğrenci sayısı azaltılamamıştır. Yükseköğretim kurumları bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtarılamamıştır. Üniversite ve fakülte yönetimlerinin yetkileri artırılamamış, öğretim üyesi ve araştırma görevlilerinin yönetime katılımı, gerekli olan bilimsel özerklik ve üniversite-sanayi işbirliği yeterince sağlanamamıştır. Benzer şekilde Erdem (2002: 75) de, yedinci planının eğitimle ilgili ilke ve politikalarının uygulamalarını değerlendirdiği araştırmasında; eğitim sektörünün "en öncelikli sektör" olarak tanımlandığı bu planın uygulamasını "kısmen başarılı" olarak değerlendirmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 - 2005)

"Eğitim sistemi, sayı ve kalite yönünden ekonominin ve toplumun nitelikli insan gücü gereksiniminin karşılanmasını sağlayacak şekilde geliştirilecektir." Şeklinde bir felsefeye sahip olan bu plan döneminde;

- Eğitimin her kademesinde teknolojinin sağladığı imkanlardan -özellikle bilgisayar teknolojisinden- azami ölçüde yararlanılması, uzaktan eğitim ve ileri teknolojileri kullanan yeni eğitim yöntemlerinin uygulamaya konulmasının politika olarak benimsenmesi,
- Eğitim kurumlarının başarı değerlendirmesi için toplam kalite yönetimini de dikkate alan, performans ölçümüne dayalı bir model geliştirilmesi ve bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi,
- Eğitim kurumlarının gereksinimi olan öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi,
- Öğretim üyesi yetiştirilerek, yurt düzeyinde dengeli dağılımlarının sağlanması, öğretim elemanı gereksiniminin karşılanabilmesi amacıyla sözleşmeli statüde eğitim personeli istihdamı konusunda çalışmalar başlatılması,
- Eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen fiziki altyapı, donanım, öğretim programı, öğretim üyesi istihdamı açısından eğitim kurumlarının yeterli düzeye getirilebilmesi için finansman imkanları geliştirilmesi,
- Meslek yüksekokulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan iş bölümü ve işbirliği kurulması, nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli yeri olan meslek yüksekokullarında öğrencilerin uygulamalı eğitim almalarının sağlanması,
- Yükseköğretimde bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtularak ve sistemde rekabeti geliştirici düzenlemeler yapılarak, üniversitelerin idari, mali ve bilimsel özerkliklerin güçlendirilmesi,
- Yükseköğretim Kurulunun üst düzeyde uzun dönemli planlama ve eşgüdüm işlevini yürütecek bir yapıya kavuşturulması,

- Yükseköğretime giriş sisteminin, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun programlara yerleştirilmesini sağlayacak ve fırsat eşitliğini bozmayacak şekilde yeniden düzenlenmesi,
- Yeni üniversite ve bağlı birimlerin kurulmasının objektif ölçütlere ve geniş tabanlı bir karar alma sürecine bağlanması,
- Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynaklarını geliştirilecek ve çeşitlendirilecek etkin bir harç-burs-kredi sistemi kurularak, ödeme gücüne bağlı olarak öğrencilerden alınan eğitime katkı paylarının yükseköğretimin finansmanında kaynaklardan biri haline gelmesinin sağlanması,
- Üniversitelerde, akademik terfilerde, bilimsel liyakatin esas alınmasındaki aksaklıkların giderilmesi, kadrosuzluğun, akademik terfi engelleyici bir etken olmaktan çıkarılması, hedeflenmiştir.

Plan dönemi sonunda;

İşgücü içinde yükseköğretim ve fakülte mezunlarının payı 2000 yılında % 8,8 iken, 2005 yılında % 11,5'e yükselmiştir. İşgücünün eğitim düzeyi plan döneminde yükselmekle birlikte, AB ortalamasına göre düşük olmaya devam etmiştir. Bu durum nitelik ve beceri düzeyi yüksek insan gücüne gereksinim duyulan günümüzde, önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Plan döneminde eğitim sistemi, işgücü piyasasının gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmıştır.

Tablo 8: Yükseköğretimde Sayısal Gelişmeler

	1995 - 1996	**1999 - 2000**	**2000 - 2005(1)**
Öğretim Kademeleri	**Öğr. Say (%) (Bin)**	**Öğr.Say (%) (Bin)**	**Öğr.Say (%) (Bin)**
Yükseköğretim(*)	1.226 23.8	1.492 27.8	2.002 37.3
Örgün Eğitim	766 14.9	1.006 18.7	1.519 28.3
Açık Öğretim	460 8.9	486 9.1	483 9.0

Kaynak: DPT. (*) Yüksek Lisans öğrencileri dahil. (1) Hedef

Yükseköğretim kademesinde okullaşma oranı bakımından önemli ilerleme kaydedilmekle birlikte, yükseköğretime olan yoğun talep artarak devam etmiştir. Talebe yanıt verebilmek amacıyla 2006 yılında 15 adet yeni devlet üniversitesi kurulmuştur. Ayrılan kaynaklarla öncelikle artan öğrenci sayılarının doğurduğu zorunlu gereksinimler karşılanabilirken, eğitimde nitelik sorunu önemini korumuştur. Özel sektör desteği önemli boyutlara ulaşmıştır.

Yükseköğretimde Bologna süreci kapsamında öğrenci ve öğretim üyesi değişimi, Avrupa kredi transfer sistemi ve diploma eki başta olmak üzere önemli çalışmalar yapılmıştır. Ancak, yükseköğretim sisteminin merkeziyetçi yapısı ve kalitesine ilişkin sorunlar yükseköğretimin rekabet edebilirliğini ve toplumun gereksinimlerine yanıt verebilme kapasitesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmiştir. Türkiye'nin 1 Nisan 2004 tarihinden itibaren AB eğitim ve gençlik programlarına başarılı ve aktif bir şekilde katılımı sağlanmıştır. Meslek yüksekokulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünün bulunmaması, mesleki ve teknik eğitim programlarının işgücü piyasasının taleplerine uygun olarak güncellenememesi sonucu mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdamı artırılamamış ve mesleki eğitime olan talebi azaltmıştır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007 - 2013)

Diğer planlardan farklı olarak kalkınma vizyonu çerçevesinde makro dengeleri gözeterek, öngörülebilirliği artıran, kurumsal ve yapısal düzenlemeleri öne çıkaran, temel amaç ve önceliklere yoğunlaşan bir stratejik yaklaşıma geçilen bu plan döneminde;

- Yükseköğretim okullaşma oranının % 48'e ulaştırılması,
- Üniversitelerde desteklenen Ar-Ge faaliyetlerinin ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine katkı verecek şekilde tasarımlanması ve bu çalışmaların bilimsel yayın dışındaki patent ve benzeri sonuçlarının da akademik yükselmede dikkate alınmasının sağlanması,
- Üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi ve üniversitelerdeki Ar-Ge insan gücü ve alt yapısının özel sektör tarafından kullanılmasının desteklenmesi,
- Üniversiteler ile özel sektörü bir araya getiren Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin altyapıları tamamlanacak ve öncelikli alanlarda uzmanlaşmaların özendirilmesi, eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılması,
- Mesleki ve teknik eğitimde modüler ve esnek bir sisteme geçilerek, yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim, program bütünlüğünü esas alan tek bir yapıya dönüştürülmesi,

- Eğitim sisteminin geliştirilmesi ve üniversite kontenjanlarının artırılması,
- Yeni kurulan üniversiteler başta olmak üzere, öğretim üyesi gereksinimini karşılamak amacıyla yurtiçi ve yurtdışında öğretim üyesi yetiştirme programlarına devam edilmesi,
- Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynaklarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci katkı paylarının, mali gücü olmayan başarılı öğrencilere burs ve kredi sağlanması şartıyla yükseköğretimin finansmanındaki payının artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılması,
- Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması koşuluyla, özel yükseköğretim kurumlarının açılabilmesine imkân sağlanması,
- Yükseköğretim Kurulunun, standart belirleme, eşgüdüm ve planlamadan sorumlu olacak şekilde yeniden yapılandırılması,
- Yükseköğretim kurumlarının, şeffaflık, hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda idari ve mali özerkliğe sahip olmaları ve yerel özelliklere uygun şekilde uzmanlaşmalarının sağlanarak, sistemin rekabetçi bir yapıya kavuşmasının desteklenmesi, hedeflenmiştir.

Sonuç

Plânlı dönemde yükseköğretimde kaydedilen önemli gelişmelere bakıldığında; ÖSYM 2009-2010 istatistiklerine göre; öğrenci sayısının 1961'de 61.000 iken 2010'da 3.493.819'a, öğretim elemanı sayısının 1961'de 4.071 iken 2010'da 105.427'ye, üniversite sayısının 1960'ta 7 iken 2010'da (45 vakıf, 94 devlet olmak üzere) 139'a yükseldiği görülmektedir. Niceliksel olarak gösterilen bu gelişmeler yanında, kalkınma planları ve gerçekleşmeleri incelendiğinde; yükseköğretimdeki dağınıklığın giderilmesinde, kurumlar arasında yeterli eşgüdümün sağlanmasında, yükseköğretimde kapasite artışı sağlanmasında, burs-harç-kredi, yurt ve finansman olanaklarında, meslek lisesi çıkışlıların üniversiteye girişinde, örgün eğitim dışında açık öğretim imkânı sağlanmasında, yatay ve dikey geçişlerde, insan gücü plânlamasında, fırsat eşitliğinin sağlanmasında, akademik terfilerde ve üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesinde, eğitim öğretim sistem ve programlarının uluslararası eğitim sistem ve standartlarına uygun hale getirilmesi, bilimsel içerikli yayınların üniversitelerin kütüphanelerine kazandırılması gibi hususlarda kısmi iyileşmeler sağlandığı söylenebilir.

Bunun yanında; yükseköğretim kurumları arasında bilimsel rekabeti sağlayacak ve hızlandıracak olan önlemlerin alınmasında, öğretim elemanlarının bölgesel dağılımında, bilimsel araştırmaya ağırlık verilmesinde, yeni üniversite ve birimlerin kurulmasının objektif ölçütlere bağlanmasında,

yükseköğretim kurumlarının özerkliği konusunda, üniversitelerin başarı performanslarının objektif olarak ölçümünde, öğretim üyeliğinin özendirilmesinde, fakülte ve yüksekokullara yeterli akademik personel sağlanmasında, yükseköğretim kurumlarının şeffaflıkları ve hesap verilebilirlikleri konularında, YÖK'ün yeniden yapılandırılmasında henüz yeterli iyileşme ve gelişme sağlanamadığı görülmektedir. Özsoy (2007:283), Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin durumunu belirlemek üzere yaptığı araştırmasında, bu sorunlara ek olarak, meslek yüksekokullarının sorunlarını şu şekilde sıralamıştır: fiziki kapasite yetersizliği, yeni teknoloji araç-gereç ve donanım eksikliği, büyük şehirlerde meslek yüksekokulları eksikliği, stajla ilgili sorunlar, sınavsız geçiş sisteminin yarattığı sorunlar, öğrenci profilinin yöresel özellikler taşıması ve Türkiye'de eğitim-istihdam ilişkisinin zayıf olması.

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'nın Türkiye'de yükseköğretime erişim ile ilgili yaptığı analize göre (2011:3), yükseköğretimde finansman, öğrenci ve öğretim elemanı sayısına ilişkin tarihsel olarak süregelen eğilimlerin devam etmesi ve herhangi bir politika müdahalesinde bulunulmaması halinde, 2025 yılında Türkiye'de yükseköğretim talebinin karşılanamayacağı belirtilmiştir. Yükseköğretime erişimin en önemli göstergesi olan örgün okullaşma oranının 2010 yılında %35,6 iken, 2025 yılında %53,7'ye ulaşacağı ve Türkiye'nin bugün %50'lerin üzerinde olan gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaya devam edeceği tahmin edilmiştir. Yükseköğretim arzının talebi karşılama düzeyini gösteren örgün öğretime yerleşme oranının ise 2025 yılında yalnızca %38,7 düzeyine ulaşacağı öngörülmüştür (Tanrıkulu, 2011: 3). SETA'nın yaptığı analizin ortaya koyduğu tablo incelendiğinde; yapılan planların Türkiye'nin gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalabileceği ve bu nedenle eğitimle ilgili planlama anlayışının ve planlardaki işlemeyen unsurların öncelikli olarak değiştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Küçüker (2010:156-157), kalkınma planlarının Türkiye'deki eğitim sistemine olan etkisi ile ilgili yaptığı araştırmasında; kalkınma planları kapsamındaki eğitim planlaması deneyiminin eğitimin iç ve dış sorunlarını çözmekten uzak olduğunu; politikaların genel olarak hedeflere ulaşılmasını sağlayacak güçte olmadığını ve planlamanın, ekonominin insangücü gereksinimini sağlayan tedarikçi yönünden çok eğitim hakkı ve eşitlik anlayışını esas alan bir çerçevede yürütmesi gerektiğini belirtmiştir. Yine Kural (1994:794)'ın eğitim planlaması ile ilgili araştırmasında, işlevsel bir planlama için öncelikle eğitim sisteminin çevresi ve kendisi ile ilgili verilerin bilimsel yollarla toplanması gerektiğini ve ancak böylelikle konulan hedeflerin gerçekçi ve geçerli olmasının sağlanabileceğini belirtmiştir. Nişancı (1994: 95) ise Türkiye'de planlı kalkınma ve yapısal değişme ilişkisini genel olarak değerlendirdiği araştırmasında, planlanan hedefler ile gerçekleşen sonuçlar arasında paralellik kurmanın mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzeri şekilde Gürsoy da (1997: 273), Türkiye'de kalkınma planlarının çağa uygunluk konusunda yetersiz

kaldığını ve ülkenin "planlama" aracını yeni bir anlayışla değerlendirmesi zorunluluğunun altını çizmiştir.

Bu bağlamda kalkınma planlarında yükseköğretimde hedeflenen amaçlara ulaşmadaki yetersizliklerinin nedenlerini; plan uygulamaları ile eğitim uygulamaları arasındaki yetersiz ilişkiye, planlamaların stratejik bir nitelik taşımamasına, plan hedeflerinde ele alınan konuların nesnellikten uzak oluşuna, eğitim sisteminden kaynaklanan birtakım engellere, insan kaynakları yetiştirmek bakımından plan hedefleri ile program geliştirme arasında kurulamayan ilişkiye, değerlendirme süreçlerine gerekli önemin verilmeyişine, yükseköğretimle ilgili hedefler belirlenirken bilimsel yöntemlerden yeterince faydalanılmayışına bağlamak mümkündür. Sözü edilen nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik gösterilecek çabaların, Türkiye'deki yükseköğretim sürecinden istenilen verimin sağlamasına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Baloğlu, Zekai. (1990). "Türkiye'de Eğitim" TÜSİAD yayınları: İstanbul. s.123.

Başgöz, İlhan. (1995), Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk. T.C Kültür Bakanlığı Yayınları/1754. Başbakanlık Basımevi. Ankara. ISBN: 975-17-1553-9."(Devlet İstatistik Enstitüsü [DİE], Genel Nüfus Sayımı,1990)"

"(Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1-9 Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Eğitim Bölümleri. Başbakanlık Devlet Matbaası. Ankara)"

"(Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 4. BYKP. Başbakanlık Devlet Matbaası. s. 458-459. 1979-1983)"

"(Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 6. BYKP. Başbakanlık Devlet Matbaası. s. 317. 1985-1989)"

"(Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], [Türkiye de Yükseköğretimin Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Gelişmesi] DPT:406.Mart-Ankara. 1966)"

"(Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], [Yükseköğrenime Başvuran Öğrenciler Sosyo- Ekonomik Çözümleme.] Ekim - Ankara. 1976)"

Erdem, Ali Rıza (2002). "Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki (1996-2000) Eğitimle İlgili İlke ve Politikaların Uygulamasının Değerlendirilmesi", Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl:2002 (1) Sayı:11, s. 59-75.

Gürsoy, Bülent (1997). Değişen Dünya Koşullarında Kalkınma Planlaması ve Türkiye'de Planlama Uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hesapçıoğlu, Muhsin. (2001), Türkiye'de Makro Düzeyde İnsan Kaynakları Planlaması. Anı yayıncılık. Eylül-Ankara.

Kaptan, Saim. (1986). Türkiye'de Yükseköğretim Reformu ve İnsan Gücü Potansiyeli. Ankara: DPT. s.157.

Korkut, Hüseyin. (2002). Sorgulanan Yükseköğretim. Anı Yayıncılık. Geliştirilmiş 2. Baskı. Ankara. ISBN: 975-6956-73-9.

Küçüker, Erdal. (2010) "Türkiye'de Eğitim Planlaması Neyi Hedefliyor?" *International Conference on New Trends in Education and Their Implications.* Antalya: 11-13 Kasım, 2010. ISBN: 978 605 364 104 9

Nişancı, Murat. (1994). Planlı Dönemde Kalkınma ve Yapısal Değişmenin Analizi. Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsoy, Ceyda. (2007), Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Yeri ve Önemi. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları: No: 1780.

Tanrıkulu, Duygu. "Türkiye'de Yükseköğretime Erişim: 2025 Yılında Yükseköğretim Talebi Karşılanabilecek mi?". Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Ocak 2011, Sayı: 34, s. 3-44.

T.C Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi [ÖSYM], 2009-2010 yılı yükseköğretim istatistikleri.

Tural, Nejla (1994). "Eğitim Planlaması: Kavram, İlkeler ve Yaklaşımlar", Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 2, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, s. 793-802.